

UST

Umhverfisstofnun

Umhverfisstofnun umhverfisráðgjafar og ráðgjafar

- Stafræn myndavélin 24
 24/7 - 1000 Reykjavík, Ísland
 Sími: 354 591 2000
 Faksi: 354 591 2010
 umhverfisstofnun@ust.is
 www.umhverfisstofnun.is

Vegagerðin, Norðurlandsumdæmi eystra
 Sóley Jónasdóttir
 Miðhúsavegi 1
 600 Akureyri

VEGAGERÐIN	
Norðurland eystra	
Mótt.	13 JAN. 2005
Skjalalýkill	1021
Málsnr.	2003050055

11. janúar 2005
 Tilvísun: UST20030500148/áb

Athugasemdir og ábendingar varðandi lagningu Dettifossvegar milli Norðausturvegar í Kelduneshreppi og Hringvegar.

Þetta bréf er skrifað vegna óska Vegagerðar um ábendingar Umhverfisstofnunar varðandi lagningu Dettifossvegar milli Norðausturvegar í Kelduneshreppi og Hringvegar. Það er einnig skrifað í framhaldi af skoðunarferð sem sérfræðingur Umhverfisstofnunar fór með Óskari Knudsen jarðfræðingi um svæðið milli Dettifoss og Hringvegar. Umhverfisstofnun hafði óskað eftir álitum Óskars á þeim náttúruminum sem finnast á því svæði með tilliti til vegagerðarinnar en hann hefur verið að skoða jarðsögu Jökulsár á Fjöllum með tilliti til hamfarahlaupa í Jökulsá. Óskar sendi Vegagerðinni bréf þann 31. desember s.l. Þá teljum við einnig mjög mikilvægt í ljósi hugmynda um friðlýsingu Jökulsár á Fjöllum, sem koma fram í skýrslu nefndar um stofnun þjóðgarðs norðan Vatnajökuls, að skoðað verði sérstaklega áhrif framkvæmdanna á þær hugmyndir. Þar er lögð áhersla á tengingu þjóðgarðsins í Jökulsárgljúfrum við friðlýsingu Jökulsár frá upphafi til ósa. Miklar líkur eru á því að þær hugmyndir verði að veruleika. Það hefur breytt forsendum frá því að fyrst var verið að skoða vegstæði meðfram Jökulsá á Fjöllum.

Umhverfisstofnun vill ennfremur ítreka ábendingar sínar og athugasemdir sem komu fram í bréfi dags. 9. júlí 2004 varðandi drög að tillögu að matsáætlun, í bréfi Umhverfisstofnunar til Skipulagsstofnunar dags 23. ágúst. 2004 vegna tillögu að matsáætlun og minnisblaði sem lagt var fram á fundi með Vegagerðinni á Akureyri þann 26. október 2004.

Þar sem margar af þeim athugasemdum sem hér koma fram eru þess eðlis að vel þarf að þekkja til svæðisins til að átta sig á þeim, teljum við æskilegast að þessu bréfi verði fylgt eftir með fundi.

1.0. Bein áhrif framkvæmdarinnar á sérstakar náttúruminjar - færsla á veglínu - takmarkanir til framtíðar.

1.1. Svæðið Ásbyrgi – Vesturdalur. Á þessu svæði fylgir veglínan nánast eldri vegi og er það að mörgu leyti mikill kostur. Mikilvægt er þó að gera veginn þannig úr garði að hann verði ekki of beinn og skeri landið ekki of mikið eins og núverandi vegur gerir. Með því að

hnika honum örlítið til mætti draga úr áhrifum þess. Áður hefur verið bent á sjónræn áhrif frá Rauðhólum. Að öðru leyti hefur framkvæmdin ekki bein áhrif á náttúruminjar.

1.2. Svæðið Vesturdalur – Dettifoss. Veglínan fylgir gamla veginum að mestu að Svínadalshálsi. Þar er hugmyndin að fara með veginn uppá hálsinn og fylgja hálsinum talsvert vestar en núverandi vegur er. Upphækkaður vegur (ekki er mælt með mikið upphækkuðum vegi) yrði meira áberandi í núverandi vegstæði, séð frá Vesturdal og Hólmatungum, og er að því leyti jákvætt að fara með hann ofar. Á hinn bóginn tapast útsýni við að færa veginn ofar og hefði malbikaður vegur sem liggur alveg í landi um gamla vegstæðið gefið meira hvað það varðar. Það er jákvætt að færa veginn sunnan við Hólmatungur vestar, í dag sker hann talsvert hæðirnar vestan við gljúfrin. Einnig er jákvætt að færa hann vestar nálægt Hafragili þar sem eru fallegar gönguleiðir. Í Svínadalshálsi er skilgreint námusvæði, A-16 Hjallar í Svínadalshálsi. Hjallar norðan í Svínadalshálsi er taldir bera merki um strandlínur jökullóns sem talið er að hafi fyllt Svínadalskvos og hjaðnað í þrepum sem sjá má norðan í hálsinum. Staðurinn er því mikilvægur hluti af jarðsögu Jökulsárgljúfra. Efnistaka í hálsinum má ekki raska því.

1.3. Svæðið Dettifoss – Hringvegur. Miðað við þá veglínu sem nú er skilgreind er þetta það svæði sem hefur hvað mest af sérstökum náttúruminjum sem framkvæmdin mun hafa bein áhrif á og sumstaðar veruleg. Einnig skulu áréttaðar þær hugmyndir um friðlýsingu Jökulsár á Fjöllum og næsta umhverfis hennar eins og áður hefur verið bent á. Á þessu svæði eru margar minjar um hamfarahlaupssögu Jökulsár og þar af leiðandi gæti vegagerð spillt ómetanlegum minjum á svæðinu sem markmiðið væri að vernda og haft neikvæð áhrif á framtíðarmöguleika svæðisins til gönguferða og útivistar. Á þessu svæði eru einnig minjar um eldvirkni á nútíma á austurmörkum eldvirka svæðisins. Helstu náttúruminjar svæðisins eru eftirfarandi en nauðsynlegt er að útskýra þau betur á fundi með Vegagerðinni:

1.3.1. Hraundalur og svæðið næst Dettifossi. Þar er hraun sem runnið hefur úr gígaröðinni sem kennd er við Randarhóla austan ár og Sveina vestan ár. Það er jákvætt að tengja veginn sunnan við Dettifoss og veginn í gegnum þjóðgarðinn vestan við Hraundal eins og Vegagerðin hefur teiknað. Það ætti alls ekki að fara með hann austur fyrir Hraundal eða um hann. Syðst í Hraundal er hrauntunga sem liggur upp úr dalnum í að átt að Jökulsá. Það ætti að sneiða fram hjá henni og fara vestur fyrir hana. Það ætti heldur ekki að fara með veginn suður frá bílastæðinu við Dettifoss. Þar eru tilkomumikil ummerki eftir hamfarahlaupin, stórgrýti og fleira sem ekki ætti að skaða, einnig sem framkvæmdin myndi raska svæðinu verulega og spilla útsýni austan gljúfranna.

1.3.2. Sveinarnir – Ytrisveinar, Litli Sveinn, Stóri Sveinn og fleiri gígar á stórbrotinni gígaröð. Þeir eru hluti af stærstu gígaröð landsins sem nær norður á Melrakkaslétu og suður á Mývatnsöræfi. Jökulsárgljúfur skera þessa gígaröð við Hafragil og þaðan liggur hún í suðvestur og er víða vel sýnileg. Hún er stór hluti af jarðsögu Jökulsárgljúfra. Samkvæmt náttúruverndarlögum skulu eldborgir og gígar sem þessir njóta sérstakrar verndunar. Mikilvægt er að vernda þá sem heild og þau hraun sem runnið hafa úr þeim til austurs. Með tilliti til verndunar gíganna til framtíðar og hugmynda um verndun Jökulsár á Fjöllum og umhverfis hennar færi best á því að vegurinn myndi ekki þvera gígaröðina í austur sunnan við Hraundal heldur liggja alfarið vestan við hana suður á hringveg. Nú þegar er vegur mjög nálægt ánni að austanverðu og líklegt að vegur verði byggður upp þar í einhverri framtíð. Með því að hafa Dettifossveg vestan við gígaröðin þá væri bæði hægt að njóta hennar frá vegi austan ár og vestan hennar. Frá þeim vegi má einnig njóta útsýnis yfir fjöllin í vestri.

1.3.3. Norðmelsgjá og Norðmelshæðir. Norðmelsgjá og Norðmelshæðir eru hluti af þessari löngu gígaröð og runnið hefur hraun frá þessu svæði í austur í átt að þeirri veglínu sem teiknuð hefur verið. Í Norðmelsgjá eru merkar hraunmyndanir.

1.3.4. Sethjallar austan við Norðmelshæðir. Þessir hjallar eru líklega ummerki flóða eða lónstæðis eins og kemur fram í bréfi Óskars Knudsen. Þeir eru merkilegir út frá myndunarsögu svæðisins og tengjast jarðfræðilegum fyrirbærum í suðurhluta þjóðgarðsins. Fleiri hjallar eru á svæðinu.

1.3.5. Grjót. Þar er að finna merkar minjar um hamfarahlaupin, grjótdreifar, bergtegundir langt að komnar eins og móberg og brot úr hraunum allt sunnan úr Krepputungu. Þar eru einnig áreyrar í talsverðri hæð yfir núverandi vatnsborði árinna og meðal annars ummerki um eðjuhlaup í Jökulsá sem telst mjög sérstakt. Það er því ljóst að á þessu svæði eru ómetanlegar minjar sem ekki má skaða.

1.3.6. Hrauntungur. Hrauntungur með sérkennilegum hraunmyndunum sem liggja austur frá gígaröðinni er víða að finna á svæðinu meðfram ánni.

Í framhaldi af framansögðu teljum við nauðsynlegt að Vegagerðin setji fram aðra veglínu sunnan við Dettifoss, veglínu sem yrði vestan við gígaröðina (nokkru vestar en gígaröðin eða alveg vestur á gamla vegi) og leggi það fram sem annan kost veglínu sunnan við Dettifoss (tveir kostir). Af vegi vestar mætti í staðinn útbúa afleggjara í átt að ánni, t.d. í tengslum við efnistöku úr áreyrum í ánni. Vegagerð mjög nálægt ánni getur spilt framtíðar markmiðum friðlýsingar árinna og umhverfis hennar.

2.0. Sjónræn áhrif framkvæmdarinnar - áhrif á upplifun

Áhrif framkvæmdarinnar á umhverfi verða ekki aðeins bundin við vegstæðið sjálft og nánasta umhverfi þess heldur getur framkvæmdin einnig haft veruleg sjónræn áhrif í nokkurri fjarlægð eins og kemur fram í bréfi Umhverfisstofnunar dags. 9. júlí s.l. Þar sem svæðið er í senn þjóðgarður með einstökum náttúruminum og fjölsóttur ferðamannastaður ætti að huga sérstaklega að þessum þætti þegar veglínan verður endanlega ákveðin. Einnig ætti að hafa það sama í huga á svæðinu utan þjóðgarðs þar sem hugmyndir eru uppi um að vernda það með hliðsjón af sérstöðu þess. Þau svæði sem framkvæmdin hefur áhrif á með þessum hætti eru.

2.1. Rauðhólar. Rauðhólar eru fornir gígar norður af Hljóðaklettum. Þangað liggja vinsælar gönguleiðir frá áningastað við Hljóðakletta og áfram norður í Ásbyrgi. Af og við Rauðhóla er gott útsýni yfir þjóðgarðinn og meðal annars til vesturs á núverandi veg í Hljóðakletta, á móts við norðurenda Lönguhlíðar. Við hækkuð vegarins verður hann enn meira áberandi í landslagi, umferðarniður verður meiri og hann mun blasa meira við frá Rauðhólum og svæðinu þar í kring en nú er. Á þessu svæði er hann einnig hvað næst gljúfrunum miðað við aðra staði. Við hönnun vegarins ætti að taka tillit til þess og reyna að gera hann eins lítið áberandi í landinu á þessu svæði og mögulegt er.

2.2. Langavatnshöfði. Af honum er gott útsýni til suðurs og austurs yfir Vesturdal og Jökulsárgljúfur, til Svínadalsháls og Grjótháls. Þar stoppa ferðamenn gjarnan á leið sinni niður í Vesturdal og hefur komið fram sú hugmynd að gera mætti þar lítið bílastæði til að gefa fólki meiri kost á að njóta þess útsýnis en um leið að tryggja öryggi um veginn. Miðað við

Það sem fram kom á fundi með Vegagerðinni 26. október er ekki gert ráð fyrir að breyta núverandi tengingu í Hljóðakletta annað en að hækka veginn lítilsháttar og kemur það ekki til með að hafa sjónræn áhrif frá Langavatnshöfða ofan í Vesturdal. Hins vegar gætu frá Langavatnshöfða orðið einhver sjónræn áhrif af veginum í Svínadalshálsi og hugsanlegri efnistöku þar. Hvort tveggja ætti að hafa í huga, t.d. að skipulegga efnistöku á Svínadalshálsi þannig úr garði að hún hafi ekki sjónræn áhrif frá Langavatnshöfða, fremur en frá svæðinu ofan í Vesturdal, Svínadal og Hólmatungum.

2.3. Ytra og Syðra Þórunnarfjall. Um þau liggur vinsæl gönguleið meðfram Gljúfrunum, frá Hólmatungum að Dettifossi. Einnig ganga margir einvörðungu á Ytra Þórunnarfjall til að njóta útsýnis yfir gljúfrin. Vegurinn í Svínadalshálsi og Grjóthálsi gæti sést frá þessum stöðum en það þarf að skoða sérstaklega.

2.4. Hafragil. Vinsæll áningastaður er við Hafragil og þaðan liggja gönguleiðir. Líklega mun vegurinn eins og hann er sýndur á korti Vegagerðarinnar sem látið var okkur í té þann 26. október ekki sjást svo mikið frá þessum stað. Hins vegar ber að vanda vel legu afleggjarans að Dettifossi með tilliti til þessa.

2.5. Svæði austan ár. Í verndaráætlun um þjóðgarðinn, náttúruverndaráætlun og skýrslu um þjóðgarð norðan Vatnajökuls koma fram hugmyndir um stækkun þjóðgarðsins í Jökulsárgljúfrum austur fyrir Jökulsá. Eins og gefur að skilja er svæðið vestan ár mjög sýnilegt austan ár og öfugt. Það er eðlilegt að horft sé á svæðið sem eina heild austan og vestan ár með hliðsjón af framtíðarhugmyndum um nýtingu þess. Frá nokkrum stöðum austan ár er meira útsýni en öðrum. Má þar fyrst nefna malarhjalla austan Vesturdals en þaðan er gott útsýni vestur yfir Vesturdal, Hljóðakletta, Svínadal og Svínadalsháls. Í öðru lagi má nefna Sauðafell fyrir ofan Forvöð. Þaðan er stórbrotið útsýni yfir gljúfrin, Svínadalsháls og Grjótháls. Í þriðja lagi eru það Norðmelsfjöllin, þaðan er frábært útsýni yfir Ytrisveina, sem eru hluti af mjög merkilegri gígaröð, auk þess sem víða er gott útsýni frá veginum austan ár yfir svæðið sunnan við Dettifoss. Vegur austan við Sveinana vestan ár (Ytrisveina, Litla svein og Stóra svein) myndi takmarka útsýnið og þar með hafa neikvæða áhrif á upplifun. Auk þess er á mörgum stöðum meðfram ánni að austan gott útsýni til vesturs.

Við lagningu vegarins ætti að taka mið af þeim áhrifum sem hann getur haft á upplifun ferðafólks á austurbakka árinna. Við allt skipulag í þjóðgarðinum og í náttúruvættinu við Dettifoss austan ár hefur hingað til verið reynt að takmarka sem mest sjónræn áhrif mannvirkja til að skerða sem minnst upplifun ferðafólks á svæðinu og er mikilvægt að því sé haldið áfram. Það er mikilvægur þáttur, ekki aðeins fyrir verndun svæðisins heldur einnig varðandi ánægju ferðafólks en eitt aðal markmið vegarins er að þjóna ferðafólki.

3.0. Afleggjarar að núverandi áningastöðum – bílastæði

Það sem hér er skrifað kemur í framhaldi af því sem rætt var á fundi með Vegagerðinni á Akureyri þann 26. október s.l. Ekki hefur verið rætt um hvernig staðið verður að lagfæringu bílastæða á áfangastöðum en gera má ráð fyrir mikilli aukningu ferðamanna með lagfæringu vegarins. Nauð-synlegt er að lagfæra bílastæði samhliða lagningu vegarins og fylgir því umfjöllun um þau hér með.

3.1. Afleggjari að Dettifossi. Hann verði látinn fylgja núverandi veglínu að mestu en lagfærður með tilliti til legu, sjónrænna áhrifa og öryggis. Hann verði upphækkaður en hönnunarhraði miðist við 50 km hámarkshraða. Áður hefur verið rætt um að núverandi

tenging við bílastæðið við Dettifoss verði aflögð og í staðinn komi vegurinn að bílastæðinu sunnanverðu, þ.e. kröpp beygja verði tekin af. Bílastæðið verði þar sem það er nú. Skoða þarf veginn að Hafragilsfossi sérstaklega m.t.t. til hæðar hans. Núverandi veglína er æskileg en hann ætti ekki að vera mikið upphækkaður. Lagfæra þarf bílastæðið en það var nýlega flutt fjær gljúfrinu til að draga úr sjónrænum áhrifum þess og tryggja öryggi.

3.2. Afleggjari að Hólmatungum. Hann verði látinn fylgja núverandi veglínu, liggi í landi og hámarkshraði verði 30 km. Skoða þarf betur tenginguna við veginn sjálfan. Stækka þarf bílastæðið sem verði þar sem það er nú.

3.3. Afleggjari að Vesturdal og Hljóðaklettum. Hann verði látinn fylgja núverandi veglínu og liggi í landi. Hámarkshraði verði mjög lítill enda liggur hann í gegnum tjaldsvæðið í Vesturdal. Bílastæðið við Hljóðakletta fyllist oft þó það sé nokkuð stórt. Gera má ráð fyrir að umferð í Vesturdal og Hljóðakletta aukist ennfrekar með bættum vegi þangað. Bílastæðið þarf að skipuleggja aðeins betur en ekki má stækka það mikið án þess að það hafi frekar neikvæð áhrif á umhverfið. Það er heldur ekki æskilegt að stuðla að mikilli umferð í gegnum tjaldsvæðið og ætti að búa til bílastæði fyrir daggesti neðan við brekkuna, nær tjaldsvæði og landvarðahúsi.

3.4. Ásbyrgi. Ásbyrgi kemur ekki að Dettifossvegi en ástæða er til að minnst á fyrri hugmynd um að gera bílastæði inn í lerkilundinn norðan við núverandi bílastæði inni í Ásbyrgi. Ef umferð eykst verulega inn í Ásbyrgi með Dettifossvegi, gæti slíkt “yfirfallsbílastæði” verið gott, auk þess sem það opnar á fleiri útivistarmöguleika í Ásbyrgi. Annað bílastæði mætti gera við Eyjuendann. Þar er núna bílastæði en það mætti stækka. Út frá verndunarsjónarmiðum var ekki talið æskilegt að hafa bílastæðið inn í Ásbyrgi stærra en það er nú þegar. Það annar líka ágætlega núverandi dagsumferð.

4.0. Nýir áningastaðir.

Í þessum kafla verður minnst á hugmyndir um nokkra nýja áningastaði sem mætti gera í tengslum við Dettifossveg.

4.1. Svæðið Ásbyrgi – Vesturdalur.

- i. Áður hefur verið minnst á bílastæði í Ásbyrgi.
- ii. Á Langavatnshöfða þar sem farið er niður í Vesturdal mætti koma upp litlu bílastæði.

4.2. Svæðið Vesturdalur - Dettifoss.

i. Náma A-18. Henni ætti að loka en þarna mætti gera mjög skemmtilegan útsýnisstað yfir Svínadalskvos, frá allt öðru sjónarhorni en nú bíðst.

ii. Miðdegishæð. Skammt frá námu A-16 mætti annað hvort gera skemmtilegan útsýnisstað eða lagfæra gamla veginn í hæðinni og láta hann koma í stað útsýnisstaðar (útsýnisvegur). Þá þyrfti að bæta útskotum á hann.

4.3. Svæðið Dettifoss – Hringvegur.

- i. Útsýnisstað sem skýrir Sveinana sérstaklega, hraunflæði og fleira. Finna þarf stað.

ii. Útsýnisstað sem gefur góða mynd af hlaupunum, sethjöllum, stórgrýti eða annað. Finna þarf stað t.d. afleggjara í tengslum við efnistökuastað.

5.0. Framtíð eldri vegar þar sem ný veglína verður gerð.

5.1. Svæðið Ásbyrgi – Vesturdalur. Gamall vegur verði fjarlægður.

5.2. Svæðið Vesturdalur – Dettifoss.

i. Vesturdalur – Svínadalsháls. Gamall vegur verði fjarlægður.

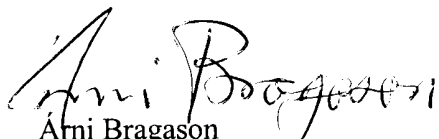
ii. Svínadalsháls - að núverandi Hólmatunguafleggjara. Tvennt kemur til. Annars vegar að fjarlægja hann alveg eða bæta hann þannig að hann nýtist sem útsýnisvegur fyrir bíla og hjól með 30 km hámarkshraða. Þessi atriði þarfnast frekari umræðu.

iii. Núverandi Hólmatunguafleggjari – Dettifoss. Hann nýtist sem reiðleið og hjólreiðaleið. Laga þarf hann samkvæmt því og laga kanta ofan við Hólmatungu og koma í veg fyrir úrrennsli.

5.3. Svæðið Dettifoss – Hringvegur. Lagt til að hann verði fjarlægður.

Það er mikilvægt að vel verði staðið að gerð Dettifossvegur. Taka þarf tillit til verndunar svæðisins, ferðapjónustu til framtíðar og sérstaklega er mikilvægt að horft sé heildrænt á framtíð svæðisins. Í framhaldi af bréfi þessu munum við óska eftir fundi með Vegagerðinni hið fyrsta.

Virðingarfyllst,

Árni Bragason
forstöðumaður

Sigprúður Stella Jóhannsdóttir
þjóðgarðsvörður

Afrit: Skipulagsstofnun